

MIRADES PER A UN "SABER" PER A UNA "PROFESSIÓ"

La mirada d'aquells/es que treballen amb els psicopedagogs/es

LA PSICOPEDAGOGIA VISTA DES DE LA DIRECCIÓ D'UN IES

Tradicionalment la tasca psicopedagògica ha trobat dificultats en el seu encaix als IES. A diferència de les escoles primàries molt més receptives a coordenades pedagògiques basades en la persona, la tradició acadèmica de la secundària s'ha centrat més en la matèria i ha mirat amb desconfiança altres possibilitats. Aquest article vol contestar des del punt de vista de la Direcció d'un IES, una pregunta que malgrat sigui recurrent o estigui mig tapada per la rutina no deixa d'estar latent. Quin paper juguen i han de jugar els professionals de la psicopedagogia, a un IES? Evidentment es contestarà des del coneixement concret de la realitat que té qui escriu aquestes ratlles i es deixarà al lector el judici sobre el grau de generalització pertinent.

Una de les modalitats que pot adoptar la intervenció psicopedagògica és la realitzada pels EAPs. La seva tasca a la pràctica real és fàcil d'inventariar. Fan valoracions de casos i propostes que comparteixen, si la coincidència espacio-temporal ho permet, amb els docents o es treuen a col·lació en la comissió apropiada (diversitat, social). Aquestes valoracions poden ser més o menys aprofundides segons l'ocasió i la devolució en pot tenir més o menys ressò. Les valoracions, oficialitzen situacions i entre altres efectes poden decantar suposadament l'assignació de recursos o bastir les descripcions sobre l'alumnat de l'IES quan s'han de preparar plans i projectes.

L'entrada i la sortida a la institució n'és una de les aportacions més remarcables. S'han de determinar i atribuir les places vacants que hi ha de NEE alhora que es traspassen les dificultats i se'n parla del tractament. A la fi de l'escolaritat, si es participa en un programa d'orientació cal col·laborar en el procés que se seguirà perquè tothom trobi al seu lloc. En l'entremig, es detecten dificultats sobrevinudes i es porten a terme derivacions, reeixides o no, que comporten ajudar als centres a mediar amb la família. Entre elles, una tasca força agraïda pels centres és certificar que un

alumne és adient per a un lloc fora l'IES en una unitat d'escolarització externa (prou eficaçes, per cert).

Una metàfora que resumís la feina seria considerar als professionals de l'EAP, guàrdies urbans de la mobilitat psicològica i pedagògica. Identifiquen, classifiquen i dirigeixen el trànsit. El problema rau en què les carreteres són molts cops impracticables i els punts de destí insuficients. Els camins interns perquè als IES els costa o no volen trobar maneres de tractar determinats problemes si això els qüestiona massa. Els camins externs perquè porten a pocs llocs: els recursos són insuficients o no s'adiuen per les seves característiques a les problemàtiques escolars i socials. Les connexions entre diferents vies, al seu torn, no funcionen com caldria.

El diferencial de velocitat entre els assessors externs i els centres tampoc ajuda gaire. Aquell cas que l'assessor veu de setmana en setmana es presenta al centre amb una immediatesa i urgència tals que fan difícil compassar les actuacions. Costa, llavors, tenir en compte aquella intervenció externa lenta i distant que arriba a destemps dels estralls quotidians que s'ocasionen a l'IES i davant dels quals té la sensació d'afrontament en solitari.

De tota manera, Déu n'hi do!, de la feina que es fa. El temps i la complexitat organitzativa d'una atenció fragmentada als centres no donen per més. Si a la fi, hi ha hagut prou agilitat i la cua de casos no s'ha eternitzat, les direccions acostumen a estar satisfetes. El balanç entre el que demanen i donen els serveis externs, podrà ser saldat favorablement.

De fet tothom, estarà content. Com ja han remarcat alguns professionals, en més d'una ocasió, els objectius i tasques dels EAP han sofert des de la creació una progressiva burocratització. L'administració va fagocitar i va interpretar les formulacions del treball psicopedagògic dels decrets dels anys vuitanta en uns termes que li fossin comprensibles i manejables, sobretot a instàncies com la inspecció educativa. Progressivament també l'àmbit es va anar encaminant i restringint

cap a les dificultats educatives personals. Aquesta reducció a unes tasques concretes també va tranquil·litzar a uns professionals que no acabaven de trobar el lloc i a uns centres que es miraven amb prevenció aquests professionals mandarins o pakestaquis. Per fi hi havia un catàleg. Ara de dubtosos homes-dones-medicina havien passat a ser perits, notaris i camàlics de les dificultats. Es va crear, doncs, un stato quo de refugi que en vistes de la dificultat de la comesa ja estava bé. Quin és el problema, doncs?. Podríem dir que la pèrdua de la globalitat. La parcel·lització fa que les tasques malgrat els seus components benèfics quedin desvirtuades tot perdent el sentit estratègic. La seva realització es concep com un rutina cega pròpia de picapedrers solitaris que més d'un cop piquen en ferro fred. Els casos se substantivitzen i s'oblida que s'han de posar en relació amb unes institucions amb què interactuen i que en certa forma també donen mesura de la seva capacitat. Convertides en peces soltes, ja no es cerca que les actuacions encaixin en el trencaclosques més ampli. Valgui com a exemple i símptoma el fet que alguns EAPs renunciïn a l'avaluació qualitativa i s'acullin a la quantitativa. L'estadística contra l'ambigüitat intrínseca a la intervenció. L'efectivitat de la feina es mesura pel nombre de reunions, gestions, trucades, etc, renunciant a una valoració interpretativa. Tanmateix, no és el mateix treballar que fer feina, comptar o agitar que resoldre.

De l'altre cantó, tenim la figura del psicopedagog de centre a la qual podem aplicar moltes de les coses dites ara. Tal com s'ha configurat a la secundària es trepitja amb les funcions de l'EAP. A diferència de primària, on les dues es presenten més nítides, és un mix entre professor de pedagogia terapèutica i psicopedagog. Malgrat té unes hores dedicades a la funció de psicopedagog no en són suficients i sovint assimilat per mor d'un plantilles escasses a un professor d'atenció a la diversitat, té funcions prou disperses que li impedeixen concentrar-se en les psicopedagògiques de caire més global.

Tanmateix, la pregunta inicial que ens fèiem respecte com abordar la tasca psicoepe-

dagògica als centres és única, més enllà de l'existència de diverses figures amb aquest encàrrec i diferent format d'intervenció. Pot passar fins i tot que aquest fraccionament ens faci perdre en un laberint de discussions estèrils més que no pas clarificadores. Entre uns i altres la casa pot quedar sense escombrar mentre restem despistats per la proliferació de rols.

Ara, amb prou anys d'experiència i de suposada normalització és el moment de reprendre la qüestió de l'atenció psicopedagògica als IES en la seva unitat i analitzar si les propostes i plantejaments inicials, en aquell moment força ambiciosos, són encara vigents o al contrari constatar quantes coses ens hem deixat pel camí i cal recuperar.

Per tal de fer-ho podríem retrobar alguns dels debats primers. Quan s'estava definint la intervenció psicopedagògica a casa nostra es van contemplar dues opcions: una preventiva i una altra assistencial. Potser seria interessant veure fins a quin punt les dues possibilitats han estat ateses i reconsiderar si caldria matisar o repensar la preferència per la més preventiva que es va fer llavors

D'entrada, val a dir que la prevenció és una tasca que competeix a tota la institució i que estarà en funció de la seva cultura. Més de l'oculta, implícita en pràctiques i declaracions informals que de l'explícita en documents. Si volem que previngui el fracàs i la inadaptació conductual ha de suposar una línia pedagògica recuperadora, consensuada i flexible, unes interaccions i maneres de reaccionar mesurades, reflexives i sobretot una voluntat de millora i aprenentatge. Canviar la cultura d'un IES no és fàcil sobretot en temps de malestar docent.

Durant aquests anys, la psicopedagogia ha estat, en el fons, la tasca menys neutral en un institut. No es pot entendre el seu desenvolupament si no contemplem la batussa ideològica que ha tingut lloc en la Secundària i que s'ha manifestat en la micropolítica dels centres. Els plantejaments psicopedagògics han estat el cavall de batalla, la mala bèstia culpable de tots els mals, el cap d'esquila de la reforma educativa. Només cal llegir les determinades anàlisis de determinats sindicats per adonar-se'n. El repertori de comentaris a l'ús entre un sector del professorat ens demostra la forta reticència existent per a integrar la perspectiva psicopedagògica en el treball quotidià. La praxis s'ha desenvolupat en territori apatxe. Davant d'això, bé perquè ningú es vol complicar excessivament la vida, bé perquè el context les negava

o perquè la formació dels professionals era insuficient s'evitaven les intervencions més compromeses institucionalment o discursivament. Es considerava potser que formant part de la confrontació ideològica no formaven part de la feina quan les resistències al canvi requerien un tractament professional; evidentment prudent i expert però no un mer defuig. Eren, probablement, aquestes actuacions les que més calien per a fer prevenció, les que haurien fet créixer el camp de la intervenció, però es negligien en no comptar en moltes ocasions amb una comunitat educativa que en compartís els plantejaments. Dues d'aquestes dimensions postergades han estat l'assessorament curricular i l'anàlisi institucional. L'assessorament curricular s'ha circumscrit a ACIs o PDIs. A hores d'ara sembla impensable que el psicopedagog es reuneixi amb un departament per a comentar la seva programació didàctica quan hauria de ser prou normal o que un equip directiu treballi conjuntament amb el psicopedagog, "llegint el centre". Si aquests temes s'arriben a contemplar, es crida temporalment a un assessor de lliure exercici.

Del punt de vista assistencial, el fiasco de la prevenció ha fet incrementar la necessitat assistencial. Paral·lelament la conflictivitat a l'escola ha augmentat i han aparegut o augmentat fenòmens nous com el bullying, l'adaptació dels nouvinguts, els pares resistents, sobreprotectors o dimissionaris. L'escola sempre va un pas per darrera dels problemes que sorgeixen. Si ha d'apagar massa focs no pot pensar com evitar-los. És un dogma dir que no es pot ocupar de tot, però si la derivació falla perquè no hi ha recursos, perquè les famílies no hi volen acudir o perquè les característiques del servei no s'adaptin a les necessitats o als esquemes dels usuaris, els problemes segueixen persistint als IES. Cal atendre'ls toqui o no toqui. Els equips directius, darrers garants, a qui reverteix en suplència tota la brega no resolta, no tenen prou amb plantejaments ideals, els calen figures intermèdies que els ajudin a tractar els problemes. En aquests casos i en d'altres més lleus cal un abordatge escolar amb tècniques que s'adaptin a aquest context i amb intervencions que sense ser teràpies amb tots els ets i uts, siguin terapèutiques. No es pot prescindir, per tant, precipitadament de la perspectiva assistencial.

Aquestes actuacions més directes i la més ordinària de la qual tradicionalment se n'ha dit orientació han de ser exercides per una pluralitat d'actors. Tanmateix, d'una de les peces fonamentals -la tutoria- se'n pot constatar les limitacions de temps, -fonamentalment-

altres vegades de preparació i voluntat. Les seves funcions han de ser relativitzades i complementades. Una nova figura -limitada a pocs centres- que ha vingut a cobrir buits són els integradors socials. Amb aproximacions semblants als educadors de carrer està fent aportacions immediates i treballant el dia a dia als IES Paradoxalment no tenen com a eix central, la formació psicològica.

A hores d'ara, l'administració i els centres han iniciat un camí basat en l'autonomia dels centres, la planificació estratègica. Aquest fet, probablement, està obrint un nou escenari. Molts cops els objectius i mitjans que es formulen en aquests plans són diversos, tenen a veure amb innovacions tecnològiques, didàctiques. Volen incrementar l'aprenentatge i la cohesió social. Totes, però, tenen un factor comú el treball amb persones i l'organització. Unes i altra s'han d'adaptar als canvis, poden tenir disfuncions, han de comunicar-se sense malentesos i amb eficàcia i han d'estar motivades. De tot això, se n'ocupa la psicologia i la pedagogia. L'aprenentatge no millorarà amb bones intencions només donant bastonades a cegues sense cap plànol sociocognitiu.. La cohesió social, tampoc si no controlem les tensions i trobem la manera de fer una pinya. La tasca del psicopedagog responen a aquestes qüestions ha de plantejar-se estratègicament, sabent on va. No pot repetir-se any rere any de la mateixa manera. La comunitat educativa necessita de l'assessorament i del background psicopedagògic per a elaborar conjuntament percepcions i constructes, imaginar aspiracions, regular funcionaments, trobar mètodes d'entesa i negociació. Prescindir-ne seria un pas enrere. Ara més que mai, però, aquest treball s'ha de emmarcar en la institució i aconseguir transformar-la i transformar-se a sí mateix amb creativitat de manera que contribueixi a la millora continua. De la seva adaptació a aquests requeriments, en depèn la utilitat.

Jordi Moncosí Rocandio

Director de l'IES Barcelona-Congrés

EN COL.LABORACIÓ AMB EL/LA PROFESSIONAL DE L'EAP

El nostre centre entén l'assessorament psicopedagògic com una possibilitat de millorar la qualitat de l'ensenyança i l'educació escolar. Per aquest motiu el/la psicopedagog/ ga de l'EAP forma part de l'escola, establint una relació de col·laboració i compromís mutu en què cadascú intervé des de la seva perspectiva professional en la millora del

funcionament escolar.

Quan l'escola rep al professional de l'EAP procura que aquest desenvolupi la seva tasca en un entorn que li doni confiança, perquè aquesta confiança pugui ser retornada i revertir cap a la millora del desenvolupament psicoeducatiu del centre. És important que disposi d'un espai de treball agradable, que s'integri en l'estructura organitzativa coordinant el departament d'atenció a la diversitat, que se li comenti o demani opinió vers situacions o vivències, que es faciliti el contacte amb els mestres en moments no formals, ... Cal veure al professional com una persona propera, com un membre més del centre, i aquest ha de ser el sentiment que ha de rebre. Si no és així hi haurà una distància que dificultarà poder desenvolupar la seva tasca amb efectivitat.

La intervenció del psicopedagog/a requereix de molta contenció, ja que és el referent dels mestres i famílies per a poder trobar una orientació davant certes necessitats educatives dels alumnes. És un suport permanent on van a parar totes aquelles situacions o problemes que no podem solventar com a mestres i, gràcies a la seva intervenció global i mediatra, ens apropa a una comprensió dels fets que ens ajuda i ens dona seguretat per encarar les dificultats manifestes.

El professional col·labora i orienta en la detecció de possibles problemes en els processos d'ensenyament-aprenentatge, fa propostes de modificació a partir de la revisió i valoració del seguiment continuat dels alumnes, es corresponsabilitza amb els ensenyants en determinats aspectes, ...

Desenvolupar aquesta activitat professional és una tasca complexa, ja que la seva intervenció es produeix a diferents nivells i requereix d'un ampli ventall de coneixements en diverses disciplines. D'aquí el caràcter interdisciplinari inherent al seu treball.

Encara que la intervenció es produeixi a diferents nivells no es perd la visió de conjunt. Es tracten alumnes concrets que preocupen a l'escola, generant dinàmiques de treball amb el mestre i amb les famílies, amb altres mestres del cicle i amb altres professionals (logopeda, especialista en dèficits visuals, fisioterapeuta, assistent social, ...). A nivell d'aula es revisen processos d'avaluació, aspectes metodològics i organitzatius, dificultats relacionals i d'acceptació, contribuint al diagnòstic i avaluació de situacions. A nivell d'escola es col·labora amb el departament d'atenció a la diversitat i amb l'equip direc-

tiu, amb els cicles i el claustre, amb un paper destacat en la formació dels mestres: proposant criteris per dur a terme els agrupaments dels alumnes, activitats i orientacions en casos puntuals (conductuals, d'habitació, ...) per unificar actuacions, ... Tot per donar resposta a la diversitat, previndre i provocar canvis i millores en el procés d'aprenentatge.

Per a realitzar un assessorament i orientació adequats, hem constatat que són necessaris coneixements sobre desenvolupament, motivació, aprenentatge, pensament, llenguatge, conducta humana, condicionants socioculturals i instruments d'avaluació psicopedagògica, entre altres. També són imprescindibles coneixements sobre pràctiques escolars, sobre el currículum dels diferents nivells educatius, sobre l'organització, funcionament i dinàmica dels centres escolars, sobre didàctica, ... coneixements en diferents aspectes que han de considerar-se conjuntament en el moment d'intervenir, ja que es manifesten interrelacionats.

Posar en funcionament el conjunt de coneixements que es requereix en cada moment i a diferents nivells implica una gran capacitat de relació, globalització i comprensió. És una tasca difícil perquè moltes vegades s'han de solventar problemes concrets i donar resposta a les demandes dels equips de mestres de manera immediata i urgent.

A partir de col·laboracions puntuals s'ha anat passant a una experiència conjunta de cooperació entre els professionals del centre educatiu i els de l'EAP, augmentant progressivament el procés de participació a diferents nivells: en l'aula, en reunions de cicle, en el propi claustre, ... Procés de col·laboració que és dinàmic i interactiu, en el que es produeixen influències mútues i en el que es constata una relació professional constructiva i enriquidora per ambdues parts, i on es va definint el marc de col·laboració que volem. És necessari cert temps de coneixement mutu i d'experiència conjunta per arribar a un nivell de treball col·laboratiu.

Cal clarificar el paper que compleix cada professional i els canals de comunicació que s'estableixen, com ens coordinem i ens complementem per avançar en una mateixa direcció: la millora del desenvolupament del procés educatiu.

Pensem que l'escola necessita comptar amb la col·laboració de professionals de la psicopedagogia que formin part de serveis externs, amb perspectiva multidisciplinària, ja que la seva aportació davant una situació és

objectiva, imparcial i ordenada, convidant-nos a l'observació, a l'anàlisi, a la reflexió, a la prevenció i a la presa de decisions consensuada, adaptada i ajustada a cada necessitat. Amplia la visió i anàlisi del que està succeint, insistint en la prevenció educativa de la intervenció per intentar reduir l'aparició de problemes i millorar el fet educatiu en la seva globalitat.

Des de la nostra experiència, el professional de l'EAP ajuda a la cohesió interna i externa del centre, ja que millora la relació entre alumnes-mestres, entre els mateixos mestres i també contribueix a la millora en les relacions escola-família.

Degut a la naturalesa de les seves funcions, destaquem la capacitat d'escoltar, d'analitzar i de retorn que ha de tenir el psicopedagog, a més de la capacitat per tranquil·litzar i contenir. L'actitud conciliadora i empàtica que activa fa que sigui un referent positiu pels alumnes, les famílies i l'escola.

Concepció Pastó Piulats

M. Dolores Solé Fontova

Equip Directiu CEIP Pràctiques II Lleida

MIRADA DES D'UN CSMIJ

Un dels aspectes que he valorat més positivament en els 11 anys que porto de responsable de la Unitat de Psiquiatria Infantil i Juvenil de l'hospital Mútua de Terrassa, ha estat la col·laboració i l'entesa mútua amb els i les responsables d'educació i en particular dels equips d'assessorament psicopedagògic (EAP) del nostre territori.

La nostra unitat, inclou recursos d'hospitalització parcial (hospital de dia), el centre de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ), a Terrassa i Sant Cugat. Una part rellevant de les nostres responsabilitats es basa en el suport tècnic i assistencial a projectes comunitaris com ara les unitats de suport a l'educació especial (USEE), el RTC (recurs educatiu per alumnes amb problemes de conducta, veure Àmbits nº 24), el programa de salut i escola i el centre concertat amb la Delegació General d'Atenció a la infància (DGAI). Tant els serveis educatius com els de salut mental hem entès que, l'esforç per a comprendre'ns i la col·laboració de tots, és essencial

Reflexionant sobre quins han estat els fonaments sobre els que els serveis educa-

tius i nosaltres hem edificat aquesta relació, crec que fonamentalment han estat :

[1] El respecte de les competències professionals d'ambdós serveis, amb una comunicació oberta i respectuosa davant de les petites dificultats que han sorgit en el dia a dia.

Els serveis educatius sempre han acceptat el nostre paper en el diagnòstic i tractament de nens-es i adolescents amb problemes de salut mental, alhora que nosaltres també hem manifestat el nostre més profund respecte envers els serveis educatius, en concret cap a l'EAP, professionals que han de decidir sobre recursos educatius o pedagògics per als nens i adolescents atesos al nostre servei.

Un aspecte que ha contribuït a millorar la comprensió mútua i la nostra col·laboració, ha estat la convocatòria de reunions multiprofessionals per a aquells casos més complexos, acordant objectius terapèutics i educatius a curt i mig termini.

Entenem que la nostra tasca a més de la pròpia d'un equip clínic, és també la d'assessorar als serveis educatius pel que fa a la influència dels trastorns psicològics en l'aprenentatge, en la relació amb els companys i el professorat així com en el context escolar. Afavorir la comprensió dels símptomes que poden comparèixer en el context educatiu i assessorar tècnicament a l'EAP i professorat en el maneig d'aquests símptomes en l'àmbit escolar.

[2] Una formació mútua i continua, amb l'objectiu d'afavorir la comprensió entre ambdós serveis i, primordialment, aconseguir una millora del reconeixement i abordatge dels diferents problemes de salut mental en menors de 18 anys del nostre territori.

Amb aquesta finalitat, l'equip de salut mental infantil i juvenil, va iniciar reunions periòdiques, on es presenten els protocols d'avaluació, diagnòstic i intervenció per a diferents patologies, com el trastorn per dèficit d'atenció i hiperactivitat (TDAH), trastorns de l'espectre autista (TEA), trastorns de conducta, depressió etc., incorporant casos clínics portats conjuntament per l'EAP i per nosaltres. Els nostres protocols d'actuació, sempre s'han basat en l'evidència científica i amb protocols publicats per societats professionals internacionals, evidència que sempre hem facilitat als serveis educatius (EAP). Aquestes reunions sempre han estat fructíferes, especialment la discussió i els comentaris que ens han

ajudat a millorar la nostra pràctica.

L'EAP ha organitzat grups de treball amb professionals d'ambdós serveis. Les diferències de criteris respecte a la dislèxia, van ser resoltes en un grup de treball, en el que es van unificar els instruments d'avaluació a nivell diagnòstic.

També a iniciativa de l'EAP, hi ha hagut grups de treball sobre instruments d'avaluació cognitiva. L'EAP i la Inspecció d'educació sempre han estat molt actius en l'organització de cursos de formació per a professionals de les USEE, de trastorns de conducta o per a la seva pròpia formació continua, en la que sempre han pogut comptar amb la nostra col·laboració.

[3] Reunions anuals conjuntes, entre tots els professionals de l'EAP i de Salut mental infantil i juvenil, habitualment a inici de curs. L'objectiu d'aquestes reunions, és comentar les dificultats sorgides durant el curs i cercar possibles solucions (com l'accés a professionals etc.). Aquest model ha estat ampliat amb els professionals de psicopedagogia de les escoles concertades on tractem temes semblants.

[4] Un servei accessible. La meua opinió és que un aspecte de vital importància, ha estat que els diferents professionals de l'EAP tinguin un accés ràpid i senzill a la informació que els cal dels nostres pacients, així com un accés directe a professionals del nostre servei. Haig d'agrair la paciència que han mostrat els professionals de l'EAP envers les nostres limitacions administratives i tecnològiques, i que gràcies a les seves suggerències l'hospital hi ha posat remei. La infermera del nostre equip té una relació diària amb els diferents professionals de l'EAP, informació sobre pacients, assistència, derivacions urgents, són ateses diàriament via telefònica o en presència directa de l'EAP. Els professionals del nostre equip tenen un temps reservat en les seves agendes per tal que l'EAP pugui utilitzar-ho, sempre que sigui necessari un contacte directe, tot i que bona part de la comunicació es fa via correu electrònic o telefònicament, sempre però, mantenint la confidencialitat dels pacients.

[5] Col·laboració en projectes educatius per a nens amb problemes mentals. Un dels cursos iniciats i desenvolupats pels serveis educatius del Vallès, crec que amb gran èxit, tot i que també amb dificultats, ha estat el projecte USEE per a TEA. En aquest projecte hem aportat la nostra assistència

i coneixement tècnic. La psicòloga clínica del nostre equip treballa conjuntament amb el professional de l'EAP i el professorat USEE, establint objectius educatius i clínics per a cada alumne, i establint modelatge de com treballar clínicament amb aquest alumnat. Hi ha un grup directiu en el que s'inclouen responsables educatius i de salut mental infantil i juvenil. Una tasca fonamental d'aquest grup és l'establiment de protocols d'admissió, continuació i alta i també el desenvolupament d'instruments d'avaluació. Un altre projecte d'Educació (Serveis territorials, EAP, Ajuntament) de la nostra zona, força exitós, ha estat el programa comunitari per a trastorns de conducta (RTC), amb un format organitzatiu semblant al programa USEE, amb la diferència de la inclusió d'un representant educatiu de l'ajuntament.

Hi ha un contracte d'admissió al RTC entre pares i educació, que entre altres requisits inclou que els nens i les seves famílies han de rebre un diagnòstic i tractament en el nostre CSMIJ. El professorat de RTC és d'una gran capacitat professional, reben assessorament clínic i formació continua pel nostre servei a l'àrea de salut mental que convingui.

Aquest desig de treballar conjuntament entre serveis educatius i serveis de salut mental i juvenil, ha repercutit en una millora de l'atenció als nostres pacients. S'han multiplicat exponencialment els casos identificats per l'EAP de TDAH, TEA i altres trastorns de salut mental. Puc assegurar que a la nostra comunitat, nens i adolescents amb capacitat intel·lectual dins de la normalitat, independentment del trastorn mental que pateixen, es mantenen dins de l'escolarització ordinària, gràcies a la professionalitat de l'EAP com a servei educatiu. És habitual que els nostres pacients, degut a les seves necessitats educatives, tinguin adaptacions curriculars o programes individualitzats (PI). Els programes educatius com l'RTC permeten una identificació precoç a l'educació primària, d'aquells casos complexos amb trastorns de conducta que amb un abordatge intensiu faciliten una prevenció dels trastorns conductuals adolescents. Les USEE, permeten un treball clínic-educatiu intensiu i precoç en nens amb TEA, comptant amb professionals altament especialitzats, amb l'objectiu que aquells que tinguin capacitats límit o normal, puguin seguir la seva escolaritat ordinària amb els seus companys. Ambdós serveis hem identificat mancances educatives, especialment a

l'àrea de patologia psiquiàtrica adolescent en el que s'han presentat projectes de forma conjunta.

Tot i que som positius i que creiem que hi han hagut avenços a l'àrea de salut mental infantil i juvenil i a educació, també som conscients de les limitacions en els recursos que tenim ambdós serveis. Els programes o projectes iniciats que han mostrat la seva efectivitat, han de generalitzar-se per a qui ho necessiti. Són petites passes en un llarg camí.

Dra. Amaia Hervás Zúñiga

Cap de la Unitat de Psiquiatria Infantil i Juvenil
Servei de Psiquiatria Hospital Mútua de Terrassa

MIRADA DES DEL CDIAP CAP A LA PSICOPEDAGOGIA VINCULADA AL TREBALL CONJUNT EAP-EIPI. L'experiència concreta de la logopeda de l'EIPI

Un dels principis bàsics en els que incideix el Llibre Blanc de l'Atenció Precoç i un dels punts essencials de la normativa de l'Atenció Precoç a Catalunya és establir canals de comunicació i de col·laboració mútua entre els diferents professionals que tenen al seu càrrec la cura dels infants en aquests primers anys del seu desenvolupament.

Els CDIAP de Catalunya i els EAP corresponents acostumen a formalitzar aquestes comunicacions i col·laboracions establint espais de coordinació i línies d'actuació conjunta envers l'infant escolaritzat o a punt d'escolaritzar-se i la seva família. Entre l'EIPI de Nou Barris (on treballa a l'actualitat) i l'EAP d'aquesta mateixa zona ja fa uns quants anys que es va definir i consolidar aquesta col·laboració.

Els infants que s'atenen en un CDIAP en un o altre moment es veuen immersos en el món escolar. Alguns, quan són rebuts per nosaltres, ja assisteixen a l'escola i potser que hagi estat l'escola a través de l'EAP, el dispositiu que suscités la demanda.

En el CDIAP, a partir de cada cas, pensem, exposem i confrontem les nostres idees per tal d'arribar a una proposta d'intervenció que reuneixi totes les aportacions dels diferents membres de l'equip. Per tant, és un treball complex que exigeix complementarietat i que respon a la necessitat de comprendre i interpretar la demanda de la família i els símptomes del nen o nena des d'una perspectiva

global per després dissenyar una intervenció adient a cada cas.

Amb els infants que assisteixen a l'escola ordinària, el nostre objectiu és obrir un espai comú (EIPI-escola) en el que es pugui parlar de com està el nen a l'escola, com es relaciona amb la resta dels nens i amb el mestre, ajudar als altres professionals a la comprensió de les seves dificultats i a l'acceptació de les seves diferències.

En escriure aquestes línies sobre la mirada del CDIAP cap a la psicopedagogia i el treball conjunt que desenvolupem amb l'àmbit escolar i en concret amb l'EAP, voldria aclarir que és un conjunt de mirades (fisioterapeuta, psicòlogues, assistent social, neuropediatre i logopeda, des d'un abordatge interdisciplinari) que es complementen en torn als aspectes emocionals, de comunicació i interacció social dels infants que s'atenen. L'escola a través de l'EAP aporta les possibilitats i les dificultats del nen per aprendre i per conviure en un entorn social complex.

Intentaré, doncs, expressar aquí algunes reflexions al voltant del treball coordinat entre l'equip en el qual treballa, l'EIPI de Nou Barris, i l'EAP.

Vull parar atenció en un aspecte d'aquesta relació: el treball de col·laboració entre dos equips multidisciplinaris, cadascun amb les seves peculiaritats.

Ha estat necessari dedicar temps i esforç al fet de definir necessitats i actuacions, pensar i parlar dels nostres punts de vista comuns i de les nostres diferències, coordinar intervencions, anar a les escoles, parlar amb els mestres, avaluar els resultats, i tornar a parlar... En paraules de Manel Gener "(...) som uns professionals que sempre depenem dels altres, és a dir, que no podem treballar mai sols" (EAP Granollers i coautor de "L'assessorament psicopedagògic a Catalunya. Trajectòria dels equips d'assessorament psicopedagògic." Ed. Graó. 2000)

Penso que els CDIAP i els EAP tenim molts trets en comú: la diversitat disciplinar a l'equip, l'objecte de treball (nens amb unes necessitats específiques), el motiu o justificació de la nostra feina (la demanda), la similitud de la formació en molts casos. Aquestes semblances afavoreixen la nostra relació, faciliten l'enteniment i dinamitzen els acords i decisions que en força ocasions s'han de prendre.

També tenim molt en comú pels nostres ori-

gens, història i evolució arrelats en gran part en l'Educació Especial i les corrents teòriques que cap els inicis dels anys vuitanta van impulsar la revisió de l'atenció terapèutica i psicopedagògica que es dispensava. Les noves investigacions i estudis així com les experiències en altres punts d'Europa orientaven a que la intervenció cap els nens amb algun tipus de discapacitat tingués en compte i integrés totes les dimensions del nen: biològica-mèdica, psíquica-emocional i social-interactiva. En l'àmbit educatiu es van impulsar polítiques d'integració de la població infantil discapacitada en l'escola ordinària.

Al llarg d'aquests vint-i-cinc anys els dos equips han anat evolucionant i millorant la seva tasca. Aquesta mirada enrere em fa recordar les primeres experiències en les pràctiques dels estudis de Pedagogia, que em van permetre tenir contacte amb l'escola especial, l'ordinària i l'àmbit hospitalari i més tard en els estudis de logopèdia amb la pràctiques de rehabilitació logopèdica. Potser són records parcials però amb la distància del temps m'arriben com intervencions aïllades, que anaven adreçades cap el nen quasi en exclusiva, sense tenir gaire en compte el seu entorn ni plantejant-me poder compartir amb d'altres professionals les opinions o dubtes que em sorgien.

Va ser anys després, en començar a treballar en l'àmbit de l'atenció precoç, quan la tasca que desenvolupava com a logopeda i pedagoga va prendre per mi un altre sentit, una altra dimensió més àmplia.

El treball en xarxa, en col·laboració i en relació directa amb l'EAP de la zona, representava un munt d'avantatges tant per la prevenció i la detecció com per l'atenció i intervenció amb els infants que presentessin alguna dificultat o trastorn en el seu desenvolupament. El poder arribar més enllà de les parets del despatx mitjançant les coordinacions, trobades a l'escola i treball de prevenció en guarderies, "partint d'una actitud de respecte i reconeixement professional de l'altre", en expressió de Marisa Manera (psicopedagoga de l'EAP de Nou Barris, a la Jornada de celebració del 25è. aniversari de creació dels EIPI.), va suposar per una banda un enriquitment personal, un recurs molt valuós per la intervenció amb els nens i també, en certa manera, una tranquil·litat sabent que on no pots arribar de forma aïllada, hi arriba la xarxa.

En el transcurs d'aquests darrers tres anys treballant en l'EIPI de Nou Barris, he pogut experimentar de forma més intensa i profitosa la relació de treball amb l'EAP. Hi han intervingut diversos factors: una bona relació de

treball ja establerta des de feia força anys per part dels meus companys i els professionals de l'EAP, la proximitat física (som "veïns" de planta a l'edifici en el qual treballem), una actitud, en general, oberta a dialogar i pensar conjuntament allò que pot afavorir més l'atenció terapèutica i els processos d'aprenentatge a l'escola.

L'àmbit de la comunicació i el llenguatge representa el motiu de derivació més freqüent des de l'escola cap al nostre CDIAP. En el desenvolupament del nen és l'àrea que presenta majors progressos justament quan inicia l'escolarització obligatòria i per això l'escola és un detector privilegiat de les dificultats o trastorns significatius en aquest aspecte.

Per això és precís que el logopeda d'un equip d'atenció precoç estableixi una relació amb els professionals dels EAP fluïda i freqüent, tant per comentar la seva evolució a nivell individual i en el treball escolar com a nivell relacional i comunicatiu amb els companys.

En les nostres reunions trobem acords (la majoria de vegades) però també diferències sovint en relació a l'abordatge des d'on farem la intervenció.

En la meua experiència he pogut comprovar que les dificultats en el llenguatge en infants petits (0-6 anys) sovint són una punta de llança d'altres dificultats que estan a la base de les primeres relacions i en els vincles que estableix el nen en les primeres etapes de la vida. A més, es poden afegir altres problemes de tipus orgànic (déficits sensorials, neurològics, malformatius).

Si el nen que arriba per primer cop a l'escola als tres anys ha patit alguna d'aquestes dificultats molt possiblement la seva comunicació i llenguatge estaran alterats i la seva adaptació al món escolar es veurà afectada.

Donada aquesta complexitat de factors es fa necessari que es treballi des d'una perspectiva global, primer i molt important observant com es produeix la relació i comunicació entre els pares i el nen o nena, tenint en compte els factors fisiològics i orgànics, per arribar a detectar totes les variables que incideixen i els mecanismes que poden haver provocat l'alteració i poder pensar i prioritzar, a partir d'aquestes avaluacions quina serà la atenció/intervenció més adient en cada moment i en cada cas.

Tanmateix penso que tenir diferents visions respecte a l'abordatge terapèutic no és una condició que inexorablement hagi de conduir

a obstacles si no que ens permet continuar treballant per anar trobant els punts d'acord des de les diferents disciplines, complementant-nos, aprenent i enriquint-nos.

La meua mirada en aquests 25 anys de treball conjunt és d'agraïment als EAP per tot el recorregut fet i el que tenim per endavant.

M^a del Mar Sierra Ruiz

Llicenciada en Pedagogia Terapèutica i Postgrau en Logopèdia EPL. Logopeda al EIPI de Nou Barris

LA COORDINACIÓ ENTRE L'EAP I SERVEIS SOCIALS AL MUNICIPI DE MATARÓ

Al llarg de la vida, les persones anem establint una xarxa de relacions socials que quant més gran és, més afavoreix l'enriquiment de la personalitat i la capacitat de circulació social. Les oportunitats d'un individu venen molt lligades a les relacions que aquest forja amb la societat. Si les seves relacions són extenses i fortes, podrà conèixer i accedir amb més facilitat a tot allò que li calgui i a rebre ajut amb més facilitat en cas de necessitar-lo.

Als recursos o serveis que ofereix la comunitat els passa una cosa molt semblant al que els passa a les persones: si estableixen una xarxa de relacions sòlides entre elles s'enriqueixen de coneixement, tenen més capacitat de trobar solucions a aquelles qüestions difícils que se'ls planteja i poden ajudar-se gràcies a la diversitat de coneixements específics i de contactes diversos que tenen els diferents professionals. Tot en benefici d'augmentar la seva capacitat de servir la comunitat i, per descomptat, d'ajudar aquell ciutadà que expressa dificultats, del tipus que siguin.

En l'actualitat, parlar de xarxa de recursos i de la seva coordinació per poder atendre amb més eficàcia les persones és una activitat que ocupa força temps els professionals que fem atenció a les persones i hom podria creure que és una qüestió d'allò més innovadora. El cert és que fa molt temps que aquests professionals ja sentim la necessitat de treballar conjuntament i ens anàvem coordinant la majoria de vegades per iniciativa personal, més que per demanda institucional. En l'actualitat, però, la demanda institucional de que els equips de professionals treballin en xarxa comença a sorgir. És així com poden consolidar-se les actuacions professionals, que ja deixen de dependre només de la bona voluntat d'aquests.

M'han demanat que expliqui la coordinació

que a Mataró han tingut i segueixen tenint l'EAP i els equips d'atenció social primària de serveis socials. Crec que és un bon exemple per explicar el que he volgut expressar en els anteriors paràgrafs.

Fa uns vint-i-tres anys, professionals de l'EAP (la treballadora social), del servei d'atenció social primària de serveis socials dels barris de Cerdanyola i Pla d'en Boet-Peramàs i del Servei de Salut Escolar (en l'actualitat desaparegut) van adonar-se que detectaven, cada un en el seu àmbit professional, una sèrie de dificultats que patien alguns membres de la població infantil escolaritzada en l'escola primària pública de l'època i que podien treballar coordinadament tenint com a objectius comuns: el traspàs d'informació d'aquelles dificultats detectades; el plantejament de com i de qui podia fer la intervenció (sobretot la primera) per tal d'ajudar a superar les dificultats i, finalment, acordar la forma de fer-ne el seguiment, així com propostes de derivació a d'altres serveis si calia. Aquest grup de treball, que es reunia cada mes, es va autoanomenar Comissió Social Escolar. Paradoxalment, en aquell moment no hi participava cap escola. Amb el temps, a part de la intervenció individualitzada, es va plantejar de treballar amb grups de pares. D'aquesta idea va sorgir l'organització d'una escola de pares que va durar dos cursos. En total, aquesta primera comissió va durar quatre cursos. La desaparició del Servei de Salut Escolar i el canvi de professionals en els diferents serveis va produir-ne el cessament. Després d'un temps d'impàs es va anar constituint en cada escola pública una Comissió Social Escolar de manera semblant a com és actualment, amb representació de l'escola, de l'EAP i de Serveis Socials, com a mínim (hi ha comissions a les que hi assisteixen altres serveis, a més a més). Cal dir que amb la implantació de l'ensenyament secundari, els instituts també van crear les seves comissions. Els objectius de treball segueixen essent els mateixos que van plantejar-se en aquella incipient comissió de fa vint-i-tres anys.

L'escola és una institució en la que s'arriba a conèixer força els infants i les situacions que els envolta. Per aquest motiu, és on es detecta amb més facilitat quan un d'aquests infants pateix algun déficit personal produït bé per una manca d'oportunitats de la seva família i per extensió d'ell, bé per un deficient procés de socialització, un trastorn psicològic o de personalitat o bé per una negligència en la seva cura per part de la família, podent arribar fins i tot al maltractament per part d'aquesta.

A part de les Comissions Socials Escolars,

però també derivat del coneixement que l'escola té dels seus alumnes, tant l'EAP com Serveis Socials participem, juntament amb d'altres serveis, en la Comissió d'Absentisme Escolar, que tracta casos d'infants que falten molt a l'escola, i en la confecció i seguiment del *Protocol per l'abordatge de situacions de maltractament i de risc social en infants i adolescents*, per tal de facilitar-ne la detecció, l'anàlisi i la derivació (tant per part de l'escola com d'altres entitats i ciutadans).

La coordinació que en concret tenim Serveis Socials i l'EAP es desprèn de la tasca que se'ns encomana en els tres grups de treball mencionats en aquest escrit: en alguns casos, no en tots, fem exploració conjunta (i en ocasions separada però complementària) de les dificultats de l'infant i la seva família, el plantejament d'un pla de millora per tal de superar la situació de dificultat i el seguiment del procés d'aquest pla.

Salvador Triadó Aymerich

Educador Social de l'Equip d'Infància i Família del Servei de Benestar Social de l'Ajuntament de Mataró

MIRADA D'UNA MARE

Hola!

Sóc la mama d'en Ramon. Suposo, que puc assegurar, que per a totes les mames, el dia que neix el nostre fill és el més meravellós de la nostra vida. En Ramon va néixer com qualsevol altre nen, però immediatament va ser ingressat a la "nursèria" perquè va tenir baixades de sucre. Tot i que no us ho pugueu creure, jo, des d'aquell moment vaig saber que en Ramon no estava bé. I així va ser.

Li van diagnosticar un hiper-insulisme i un retard maduratiu. El dia que ens van donar la notícia va ser el pitjor de la meua vida. Va estar un mes i mig ingressat entre l'hospital de Mataró i l'hospital de la Vall d'Hebron. No sé si a altres mames els haurà passat el mateix que a mi, però jo tenia la sensació que no seria capaç de tenir cura del meu nen sense l'ajut dels metges o d'algú que em guiés per a fer-ho el millor possible.

En Ramon va començar a anar a estimulació primerenca. Va ser allà on em van ensenyar com l'havia d'estimular. El cert és que en aquells moments eren els meus peus i les meves mans. En Ramon progressava cada dia una mica més i jo estava

contenta de tenir al meu costat uns professionals que em guiaven. Em van ajudar a superar la depressió en la que havia caigut, van ajudar-me a gaudir del meu fill i a veure que havia de lluitar per tal que en Ramon seguís progressant.

El pitjor va ser quan va arribar el dia que en Ramon havia de començar a anar a l'escola bressol. Jo no sabia què fer, perquè no estava bé per anar amb nens i nenes "normals", però tampoc estava per anar a l'escola especial. Va ser aleshores quan vaig conèixer l'EAP. Sempre recordaré aquell primer contacte. Havíem d'escollir escola, horari i res era fàcil. Jo era partidària de l'escola especial però l'EAP va orientar-nos per tal que en Ramon estigués amb nens i nenes "normals" i va apostar decididament per aquesta opció. Va ser la millor decisió. En Ramon va aprendre molt a l'escola bressol i jo també vaig aprendre molt de les professores, elles em van demostrar que en Ramon era especial, es feia estimar molt, i els nens i les nenes de la seva classe també van aprendre molt d'ell. Els uns van ensenyar als altres. Tots van aprendre.

El temps de l'escola bressol s'acabava i ara havíem d'escollir un col·legi. Va ser així com vam tornar-nos a reunir amb l'EAP. Aquest cop la decisió era més difícil. Recordo molt la professional de l'EAP, ella havia estat fent seguiment del progrés d'en Ramon i de nou apostava perquè anés a una escola ordinària. Vam estar més d'una hora parlant dels avantatges i dels inconvenients. Jo no estava del tot d'acord, però vam decidir portar-lo a una escola "normal". Aquell dia vaig sortir plorant de la reunió, però ara dono gràcies a l'EAP per orientar-me i ajudar-me a prendre la decisió.

A l'escola, es van posar a treballar de valent amb en Ramon. Es va aconseguir una auxiliar d'educació especial "vetlladora", tenia logopeda i l'estimació de tot el centre.

L'EAP, va mantenir sempre el contacte amb nosaltres. Fèiem reunions trimestrals i entre tots vam anar posant el nostre gra de sorra per a fer realitat que en Ramon fos el més autònom possible. El cert és que en Ramon va avançar molt. Va aprendre a cordar-se la bata, a conèixer les lletres del seu nom, a demanar pipí. I el millor de tot, a estimar i ser estimat per tots.

Tot no era bonic, perquè de nou teníem un repte. Havia de passar a primer i tot i que havia avançat molt, no estava ni de lluny al mateix nivell que la resta de la classe.

Pel meu cap va tornar a passar el tema de l'escola especial. Pensava que quan abans hi anés abans ho assoliria tot. En Ramon no estava bé i portant-lo a l'escola especial potser assumiríem el problema totalment. Mentre, l'escola havia començat a fer un programa per en Ramon per així seguir atenent-lo al centre. No teníem res a perdre ens deien.

Un matí, vaig rebre una trucada de l'EAP. Ens vam tornar a reunir i em van fer una proposta. Hi havia una escola a Mataró que el curs següent seria dotada d'una USEE, una unitat de suport d'educació especial. L'EAP, havia valorat i pensat que li podia anar molt bé a en Ramon. Tot s'havia aprovat molt a final de curs i s'havia de prendre la decisió en poc temps. De nou, l'EAP va orientar-nos, ens deia que era una bona oportunitat tot i que al ser el primer any de funcionament hi podia haver problemes. Em van assegurar que estarien a sobre del projecte i que no em deixarien sola. Va ser dur perquè en Ramon estava molt bé a l'escola i jo no sabia com li aniria el canvi. Un cop més vaig confiar en l'EAP i vam decidir fer el canvi. Per què no li podia anar bé?

Ara el meu fill està a la nova escola. Tenen professionals per a la USEE, on hi ha tres nens. L'escola els ha acollit molt bé, els nens estan molt contents i les professores també. En Ramon està avançant molt.

Una vegada més, estic satisfeta d'haver confiat en l'EAP i espero poder seguir amb ells amb aquesta confiança per a molt temps.

Mª Carmen Salvans Lorca

La mama d'en Ramon

